

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a nézetari, — az esetleges rektorké pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.	—	—
Félévre — — — — —	4 "	—	—
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	—

Beke Antal erdélyi székesegyházi kanonok NYILT LEVELE

a gyulafehérvári Batthyáni-könyvtár kézíratai ügyében
a Magyar Könyvszemle szerkesztőségéhez.

(Vége.)

4. Hogy két teljesen elütő cím alatt volna említve ugyan azon kézirat; erre példa a 453. és 601 számú leírás. De itt 453 alatt I-6 helyen áll *Quaestiones super IV. libros sententiarum*, a II-ik helyen *sienai frater B.* (Bernardin, és nem Benedek) értekezése „*Distinctiones exemplorum novi et veteris testamenti, in ordinem alphabeticum . . .*“ etc. Itt megjegyzem, hogy *sienai frater Bernardinus* (1380—1444.) híres olasz szerzetes hitszónok művéről van szó, mely a Rknyvtárban több példányban meg van; az én indexem 413 száma alatt is idézem így: „*Distinctiones exemplorum veteris et novi testamenti secundum ordinem alphabeticum . . .*“ A 601 tétel alatt pedig áll: *Tractatus de virtutibus et peccatis*, ami teljesen azonos *frater B.* előbbi munkájával, azonos levén a könyvtári signatura is F.=5. IV. 7: hogyan lehet itten értelmes embernek megzavarodni?!

De az ellenvetés abban lévén kidomborítva, hogy ugyan azon kézirat, „két teljesen elütő cím alatt van említve az indexben, azért erre is megkell felelnem. Első lehetne, hogy ez a cím „*de virtutibus et peccatis*“ a Batthyáni-könyvtár kézírati főindexében is így áll; és én onnat vettem, s azért nem is az enyém. De így érvelni azért nem akarok, és nem fogok, mert evel sok ilyen Varju-féle ellenvetés egy csapással hanyat-esznék. Második, hogy az „*exempla novi et veteris testamenti*“, és a „*virtutes et peccata*“ erkölcsi dolgokról lévén szó, mégsem lehetnek „egymástól teljesen elütő dolgok“ sőt nagyon is közel állanak, csak hogy nem *Varju-szemüvegen kell nézegetni*. Még a budapesti muzeumok vagyon — jegyzékében is megtörténik, hogy egy tárgynak több neve van, minden zavarodás nélkül. Példa: Serleg, bokaly, pokál, kancsó, korsó, stb. És miért ne lehetne! mikor még a Varjunak is két neve van!

Azért az ilyen ellenvetésekre kár volt olyan sok időt vesztegetni!

Az előbbi esetet pedig az én ellenfelem nagyon érdekesnek tartotta; mert bőbeszédű jegyzeti előadása szerint, egy még annál is „érdekesebb“ esetet hoz fel, mi az lenne, hogy a 252 szám alatt említett szent Gergely pápa *Regula Pastoralis*-a 31 lapnak, a 424 szám alatt pedig már *quartona* k van nevezve; az anyag pergamen és charta, mindentlét ugyan az; de a lapszám a második helyen már 70. (Hát ez volna az a még érdekesebb eset: mert nem talál a folio, és quarto; nem falál a lapszám. Itten Varju magát jegyözhetlennék véli.)

De ez a példa is világosan Varjura sül annak jutalmául, mert a kákán csomót keresett, és a szemeha nem álmos, hát legalább is nagyon homályos volt.

A tény ez: 252 szám alatt említve van I. *Liber Regulae Pastoralis*“ fol. 31.; II. *de decimis e vita* 6. *Leonhardi*, fol. 7. A 424 szám alatt csak a „*liber Regulae Pastoralis*“ van felvéve! és az előbbi folio lapszámok 31+7=38: paginára, oldalszámokra vannak fordítva =76. Hogy a könyvnyomda a 76 helyett 70 számot szedett, hát ezt ne higye V., aki senkinek sem hiszen“, és aki hajlandó rám fogai, hogy én Mátyás király leveleit XIV. századi kéziratnak nevezem; mert nem teszi fel, hogy a szám hibásan van nyomtatva; nála ugyan is nyomdahiba — lehetetlen. — Pedig az ő könyvében is van elég.

Aztán a mi a *foliót* és *quartót* illeti, abban is elveti a sulykot V., de engem ugyan nem talál. Mert sem a pergamen vágásnak, sem a régi, sem az új papírgyártásnak nincs oly törvénye, mely a folio és a quarto nagyságát meghatározná. Azért van nagy folio és kis-folio; van nagy quart, és van kis-quart. Minden okos ember tudja, hogy a kis-folio, és a nagy-quart között csak igen kevés néha pedig semmi a különbség. Mire jó tehát a folio-és quarto-ra alapított tudós gancsoskodás?

5. Kor meghatározás dolgában hibetetlen hibák lenének. Még az is megesett *nem velem*, de V.-val, hogy feltette rótam, miszerint én a XIII. századi írást XVIII századnak nézném, de azt feltenni, hogy XVIII-ban a V felesleges és nyomda-hiba, azért nem lehetett, mert ekkor nem csinálhattott volna tudományos veszekedést. Hogy én meg tudom határozni a kort is, bizonyítja az, amit a „*Codex Aureus*“ról a 649. szám alatt írtam, V. hibásan mondja ezt német eredetűnek; mert az Franciaországban készült. Motivumai, díszítése, szövege is erre mutatnak. Nézzem meg bárki a Silveszter féle nagy palaeografikus munkát, és ottan Nagy Károly és Kegyes Lajos korából olyan írás mutatóványokat fog találni, melyek ami „*Codex Aureus*“-unk betűivel a megszólalásig híven megegyeznek. Aztán amiúnt én alaposan sejttem, ezen könyv szövegében már benne vannak azon javítások, miket Alkuin, nagy Károly császár tanító mestere a Vulgata szövegén végzett. Ezen erős indíciumok alapján a IX. századból valónak ezen kódexet. De Varjuval tovább vitatkozni a kor meghatározásokról hiába való munka. Ő csak magának hiszen. Pedig az ő „*apodeixis*“-einek tekintélyét, még a könyvtárak legféltre-esőbb sarkaiba szorult egerek és pókok sem ismerik; fél lábon állanak azok, mint libák a tavaszi jégen. Én a hol tisztán nem látam az évet vagy a kort; megtartottam a könyvtári főindex adatait. Ezt azon rövid megjegyzéssel írom ide, hogy Varju túlságosan felbecsülte erejét, mikor a *Codex Aureus* leírásához a 101—103 lapon hozzá fogott. Nequid nimis!

1 Varju tán nem haragszik, hogyha csak *hét lapból* álló kéziratot nem emlegetek *késszer*.

6. Olvasási hibák is bőségesen fordulnak elő, így írja Varju. Példáik lennének, *Sentimentum centimetrum* helyett; *Byscia Bystricia* helyett. E két példát hányja és forgatja. Hát nekem nincs kedvem a tudós Varjuval időt vesztegetni itten. Nézz meg bárki az általam 56 oldalon adott latin szöveget a kéziratokról, és látni fogja, hogy azok a „bőséges olvasási hibák” ott *teljesen hiányoznak*. Nem akarok egy tartományi kis nyomda anyagi és alaki hiányainak, (amik vannak), takarója alá menekülni, mert nyomdahiábát Varju nem is ismerhet. De minthogy kézirat-olvasási képességemet lát-szik gyausítani, kész vagyok szakértők előtt Varjuval követhető *transactora* lépni. A mi engem illet, én roppant csekélységnek nem tekinteném azt a sikert, ha Varjut a legnehezebb olvasásu latin kéziratok gyors megfajtésében, egy rendezett verseny alkalmából legyőzném. De Varju, ha csak magát cserben nem hagyja, idegenkedni fog velem versenyre kelni, azért, mert már nyomtatásban is kihirdette, hogy az én kis munkámban „olvasási hibák is bőségesen fordulnak elő” és hogy én „egy XIII. században irt Ovidiust XVIII. században írottak” néznék! Aztán az a feszült viszony, melylyel indexemet nézte, alig fogja engedni, hogy velem személyes leereszkedéssel megmérkőzzék. De mégis én szívetem a próbát. Van nekem egynehány tanítványom, kiket rövid ideig egykor bevezettem a régi iratok olvasásába. Ezek közül egyet, a hibé ő is beleenygzik, ki fogok jelölni, kész vagyok ezt a nemzeti muzeum tisztviselői előtt magam helyett Varjuval versenyre bocsátani és ha bármily nehéz olvasása latin kézirat megfajtésében Varju megett maradna, kész vagyok Varjunak három — vakációi tudós kirándulása költségeit előre fedezni, vagy fedeztetni, s a versenybírák idővesztését hororálni. Ha ezen ajánlatomat el nem fogadja: saját érdeke ellen fog cselekedni, legalább azon esetben, ha oly jelesen tud a régi iratokkal elbánni, mint ahogy tanulmányában közbírré tenni elég szerénységgel sziveskedett.

7. „A címek szükségvauak,” írja Varju. Hát ez nekem jobb, mint ha azt mondhatná: „hosszabbak, mint a szent-iván-énekek.” De figyelmeztetni lehetne Varjut, hogy ő címekről ne beszéljen, mert nem ért hozzá. Talulmányának címe is „A Gyulafehérvári Batthyány-könyvtár” ezt igazolni látszik, mert a mű nem szól az egész könyvtárról; nem is szólhat. Tartalma: Innen-onnan tível-hegygyel egybeszedett adatok bevezetésül 60 lapon; aztán néhány ös-nyomatvány százaz leírásai 61—97 lapon, melyek teljesen hiányzik a Csereanyis által készített klasszikus leírások zamatja; végül a 98. lapotól, a 272-ig, V. megemlékezik 288 db. kéziratról. Egyebet én nem találok benne, azért mondom, hogy ez és ennyi nem lehet. „A gyulafehérvári Batthyányi-Könyvtár”! A 261—272. lapra szorított szak-indexről, levelem végén mondok véleményét. A ki ily címeket tarag, még arra is bátor, hogy az én indexem 589. számú három soros leírásában „az egész világirodalom-ban páratlan” kuriosumot keressen, — melyben én „Varii tractatus theologici, cum indicibus” cím alatt a hét kötetes, több mint 4600 oldalt tartalmazó kodexet leírtam. De itt Varju erősen megbottlik. Mert, hogyan írjak én le valamit? azt nem ő, de én határozom meg, még ma is. És az én leírásom egészen helyes. A lapidaris rövidség mellett meg van jegyezve, hogy minden kötetnek hány lapja van, meg van jegyezve „cum indicibus”, azaz vannak mutatók, ami jeles tájékoztatást nyújt minden érdeklőnek, mert ha kedve van, a kész indexet lemaszoltatja. Aztán, ha eme 589. számú „foliáns maga megérdemel annyi belyet, mint a mennyi Beke a könyvtárnak mind a hatodfélszáz kéziratára szánt:” tebát kérdés *döször*, hogyan történhetett az, hogy ezen Codex-ről Varju nem számítva a kiirt „kolofon”-okat, a 180 lap tanúsága szerint, alig irt tizenöt sort? (Az én indexem ugyanis 56 lap, tebát neki is legalább annyit, hogy cserben ne hagyja maga magát, írnia illett volna.) Kérdés másodszer, hogyan történhetett Varjuval az a szánalomra méltó hanyattetés, ugyanezen 589. számú famosus kodexnél, hogy a nagy betűkkel nyomtatott öt cím között három, a saját faragása három cím nyomorék; t. i. az I-ső így: „COMPENDIUM LIT-

TERALIS SENSUM TOTIUS BIBLIAE COMPLECTENS.” Így bizonyítja maga V. hogy latinul édes-keveset ért. Mert a Litteralis csak egy t-vel irandó, s így sem talál sem a compendium, sem a sensus, sem a biblia szóval. Aztán azt sem tudja V., hogy a bibliaszó nem nő-nemű, nem is tartozik az első deklinációra és nincsen neki egyes száma. De azért Varjunak a biblia, ha nem hajlik . . . török, itt is egyebtt is, mint a Prokrusztes ágyába szorított vendég. De nyomorék a III-ik is, amely így szól „CONCLUSIONES CANONICI UTILES:” és leginkább megrovás alá vehető a IV., mely így szól: „ALQUOT BULLAE PAPALES”, mert ilyen esetben a pápák nevét, a bulla datumát és tartalmát meg kell vala említeni és pedig nemcsak itten, de a 237 lapon is, a hol ez áll: „*accedunt bullae papales*” után! Kérdés *harmadszor* hogyan lehet magyarul az, hogy az előzetes, *ismételt* „páratlan” pellegerezés után Varjunak volt ideje és kedve, a 181. lapon újra így írni, „Beke, Index, 589. sz. Az Index ezt, s még hat más hasonló gyjtjelékes kézirat-kötetet a következő cím alá foglalja össze: Varii tractatus theologici cum indicibus.” Tartalmukról s korukról nem tesz említést. Erre más felelelem nincs, mint az: per quod quis peccat, punitur per idem. Miért akar nekem adni tanácsot, miután magának nem tud adni kalácsot? ! Aztán tudni való, hogy ne írjon arabasul, aki nem tud arabusul. Hiába való jajgatás az, hogy „tartalmukról s korukról” említést nem teszek. Mert a tartalomra élesen rámutat az: „theologici” és „cum indicibus.” Ami a kor-jelzés elmaradását illeti, az merő véletlenség. Láthatja, a ki akarja, hogy a 658. kézirát leírásánál én, az előszóban kitűzött leírás szabályt következetesen keresztül vittem.

8. Hiányos az index; szerzőkről, írókról nincs tájékozás; nyelvek, szakok, tárgyak szerinti mutatók teljesen hiányoznak, stb. Így jajgat Varju az én 56 lapos rövid könyvecskémnél. Pedig midőn 1871-ben a *Registrum personarum et rerum memorabilium* című tartalom-jegyzéket megírtam volt, attól kellett tartanom, hogy ilyen rövidke könyvben nem szokás és nem is illő a registrum. Azért a *kis kécsőcsken felmerült panasz* ellen, legyen szabad indexem registrumát, ami az V. VI. VII. VIII. lapon áll, analysis alá vennem.

Ottan, a jelzőzavakat tekintve, kétszázhatvan tétel áll. A kéziratok számait tekintve, több mint ötszáz kézirat száma csoportosítva van.

Személy-nevet említek összesen kétszáztizenthetet.

Nyelvek szerint rendezett kéziratokat említek: örmény nyelvűt egyet, anabaptista német-nyelvűt tizenkettőt, cseh kézirát egyet, francia nyelven írtat négyet, illir nyelvűt egyet, magyar nyelven írtat (nem emlegetve a nyomda hibáját) huszonegyet, olasz nyelvűt tizenegyet, zsidó nyelvűt háromat, peraa nyelvűt egyet, török nyelvűt háromat.

Monografia-szerű kéziratokat említek: Eggerről ötöt, Nagyszebenről egyet, Kolozsvárról négyet, Leodinum-Lüttich városról egyet, Lausitz-ról egyet, Maros-Vásárhelyről kettőt, Moszkváról egyet, Nürnbergről egyet, Silesiáról egyet, Esztergomról háromat, Udvarhelyről egyet.

Szakok, tárgyak, intézmények szerint említek: a szent-Benedekrendről egyet, bibliákat hetet, bibliothékákat hetet, breviáriumokat tizenhetet, kalendáriumokat huszonháromat, a római Collegium German. Hungaricumról egyet, a conciliómokról négyet, a jezsuitákról hetet, legendákat hatot, lexiconokat háromat, minoriták rendjéről kettőt, miscellányokat tizenegyet, német lovagrendről egyet, synodusokról négyet, a trinitárius rendről kettőt, az unitáriusokról egyet.

Ilyen valóság után, minden nyugodtan gondolkozó ember ítélletére bízom: tehet-e nekem bárki szemrehányást azért, hogy az én rövid indexemhez elég hosszú registrumot nem tettem?

Azért itten kénytelen vagyok Varjut az 5 *komikus oldaláról* is a saját könyve szerint szemléltetni.

4) Megjegyzendő hogy V. minden rugást *háromszor* ismételt. Ez a . . . tempo!

Alítja V. a 261. lapon, hogy „a Beke-féle index közli“ . . . „hungarica alatt pedig éppen csak négyet.“ . . . t. i. „kéziratot.“ *Es vastag tévedés.* Mert az én rövid indexem szövegében mint magyar nyelvű kézirat van leírva az 1, 38, 89, 161, 169, 182, 183, 263, 273, 284, 309, 310, 312, 392, 393, 394, 399, 440, 549, 628, 631. 654 szám. Ezeket ő mind látta, *látnia kellett*, mert ugyanazon 261 lapon, index-számaimat mind, egyenként megnevezi, át is írja és a könyvtári signatúrákat mellé teszi!

Ha mégis „éppen csak négy“ kodex említéséről vádol: *biztosan álmos volt.* Tévedése onnan eredt, mert bele tekintett az én indexem regisztrumába, és ottan a VI. lapon, utolsó helyen a hungarica jelző alatt látta ezen négy számot: 1, 38, 89, 161; arra pedig *nem volt ideje*, hogy a VII-ik lap elején tovább nézegeessen. Ha ennyi fáradságra szánya magat, látta volna, hogy a 4-ik sorban a hungarica-k számai folytatva vannak; és az, hogy eme számok elébe három sor jelző van téve, nem lehet egyéb, mint a nyomda-vezetőnek olyan tévedése, mely őt, éppen a zövegnek a sajtóba helyezése alkalmával lepte meg, mikor a „sats“ szegletéről könnyen leesik valami az át- vagy betételkor, és azt saját módja szerint gyorsan és rosszul rekonstruálva, az egybefüggést ketté vágja. De egy értelmes ember előtt, ki éppen „kritikus“ is akar lenni, az ily köznap tévedés nem takarthatja be az igazságot, különösen akkor nem, ha „pedig éppen csak négy“ magyar kézirat említéséről *gyanúsít.* Itten tehát az én kritikussomnak „pech“-je volt. Erről enéklí a német:

Wer pech hat, stollpert am grase;
Fällt auf den rücken, und bricht die nase!

De hogy világosan megértessem ellenfelemmel az ő eljárása tarthatatlanságát, felhozom ezen példát: Tegyük fel, hogy én kritikát írnék az ő tanulmányáról; mert kijelentem, hogy e nyílt levél nem kritika, csak védelem a gáncoskodások ellen. Tegyük fel, hogy ebben a kritikában, az összes leírt és nyomtatványok és kéziratok egybevetése után, felhányomdám, hogy ámbár a tanulmány 272 oldal, és sok az anyag benne, még sincs benne személy- és tárgy-mutató. Tovább, hogy a szerzők = autorok, az írók = scriptorok, a prosectorok, az illuminátorok a kolofo-nok, külső és belső diszítések, a képek és a rajzok, a szép könyvkötések, az ambilikusok, a fibulák, a lánczok stb. nincsenek szak-regisztrumokban felmutatva.

Ugy-e bár? erre Varju az felel: ilyen indexeket készíteni nem volt szándéka. Jól van. De nekem sem volt szándékom. Hát ez nem jól van? Quod uni iustum, alteri aequum! Egy 56 oldalos könyvbe kell mindenféle kimutatás? És egy 272 oldalos könyvben nincsen *semmiféle* . . . ! Hol itt az igazság?

9. V. munkája 11 lapján így ír: „Hogyan bizzunk olyan adatokban, melyek szerint a kolozsvári unitárius főiskolának 600, a brassói főgymnásiumnak 580, a késmárki ág. liceumnak 435, a kolozsvári ref. kollegiumnak 389 kézírata van? Nagyon valószínűtlen. Ezek a számok komolyan nem vehetők“. Nem csoda tehát, ha ő az én indexem 658 db. kézirtával szemben is erősen kételkedik; s azt mondja: „e szám azonban téves; a helyes adat a kéziratok katalógusból állapítható meg“. Itt is maga által vágja V. a fát. Mert az én indexem és a fő-index tartalmilag a 646 számig egy, az én indexem valami 12 darabbal több kéziratot mutat ki, mint a fő index.

Hogy pedig én magokból a kéziratokból csináltam a jegyzékemet: azt elhittette volna V. bátnar. Aztán, ha *darab* számról beszélünk, akkor a Batthyáni-könyvtárnak több van az indexem szerint is 658 darabjánál; mert ezen számok alatt sok oly kézirat van leírva, mely két, három, sőt hat, tíz-husz kötetes munka! Ma pedig szerzőkről beszélünk, akkor még több van, mert azon 1—658 szám szerint, például a 24 szám alatt XVI, a 31. szám alatt IX, a 93. alatt IX, a 94. alatt VII, a 177 alatt VII, a 344. alatt V, a 343. alatt II, a 413 alatt III, a 418. alatt IV, a 422. alatt V. stb. külön álló kéziratok mű van bemutatva és leírva.

Miért kételkedik hát Varju? Azt véli talán, hogy a Batthyáni-könyvtár tisztviselősege vagy én, készek és képesek vagyunk hazudozni, s a világot hamis adatok terjesztésével ámítani? Ez nagyon távol áll tőlünk. Sőt miután az én 658 számomat *kétségbe vonni merészelt*, és egy helyen *hatodfélszáz*, más helyen csak *kétszáz félvezernyi* kézirtáról, és *ingadozva* beszélt, hát kénytelen vagyok megjegyezni, hogy a Batthyáni könyvtárban 658 db. kézirtaúl jóval több van, mert az ősnymutatványok között is egybekötte vannak kéziratok. Példa a nagyvárai káptalan kézirati statutumai, miket, miután a múlt század elején a Leges ecclesiasticae című nagy munka kötetében *kétszer is*, de nagyon hibásan ki lettek nyomtatva, magából az eredetiből Bunyitai Vince ismét kiadott. Azután a Fogarassy-könyvtárban, s az újabb gyarapodások között is vannak kéziratok, mik az én indexembe felvéve nincsenek, s miknek biztos számát itten azért nem adom, mert már régtől fogva könyvtári dolgokkal nem foglalkozom, s az evidencia megállapítása nem tartozik hozzám.

Furcsa kedve telik Varjunak abban, hogy az én 114 számú, (N=5 IV. 9 jegyes) kodexem bírásánál *szembe állít engem Veszelyvel*, mintha örvendezve morzsolná a fogai között: *hát már melyiknek van igazsága!? Megmondom: mind a kétöknek.* Mert Veszely látott Tökölytől és Zrínyi Ilonától e kötetben néhány levelet, és tetszett neki ezekről elnevezni a kodexet. Megnéztem én is, s úgy láttam, hogy legnagyobb részét ifj. Rákóczi György fejedelem levelezése. Azért én erről neveztem. Tudnivaló pedig, hogy „in mixtis a parte majori, potiori et insigniori fit denominatio“.

A 309 szám alatt általam jelzett kézirat tartalmát illetőleg csak az van mondva világosan és pedig idézet-alakban „iratott a jezsuiták rendén lévő nagy szombati Káldi Márton által“. Azért az említett „tévesen *Káldi Márton* áll“ megrovását, mint helytelent, visszautasítom. Tudni való, hogy van Káldi György; de van Káldi Márton is. Es Varju jegyzete hamis!

A Batthyáni-könyvtárnak 1865-től 1887-ig, előbb könyvtárnoka, azután igazgatója voltam, és életem legjobb része benne és mellette, a papnevelő intézetben telt el. Ezen okból, és ezen jeles könyvtár tisztességéért méltán kellemetlen érzést kelt bennem, ha V. az orrárt fintorgatva így *beszél róla* a 45 lapon: „a kéziratokhoz . . . a karvatra . . . két rozoga csigalépcső visz fel“. (Ugyau? ! Talán nem szenvedett sarkantyú-törést, vagy lábícamodást valamelyiken!) Tovább „a kéziratoknál . . . körös-körül festetlen finnyó állványok“ vannak. (Nem festetlenek biz azok, mert mind viágos-kékgyöngyszínre vannak festve, éppen úgy mint általában a könyvtár minden polcai.) Még tovább a 46 oldalon: „jobbra nyíló ajtón át gyarlón világított négyoszloptól⁶⁾ helyiségbe léptünk, mely *festetlen, durván összerótt, a bolhozatig* emelkedő állványokon, az újabb szaporodások anyagát rejt: innen nyílik három alacson *bolttives*, a szeminarium udvarára néző szoba, két elseje a Fogarassy-könyvtár helyiségéül, a harmadik *lomtárul szolgál*“. Itt sincsen igaz. Mert a Fogarassy-könyvtár szép, világos-kékre festett kettős ajtaja szekrényekben van elhelyezve. A szomszéd-helyiségben is, körös-körül, fel a statatnárúig érő, világos kékre festett, ajtós könyvvállványok vannak; de *bolthajtás, boltozat*, miről Varju *álmodozik itten sehoh sincsen*. Ez az igazság. Festetlen állvány csak egy pár van, a négyoszloptól⁶⁾ szoba közepén: ha majd a fenyédeszka természetes fehér-szine barnulni kezd, könnyen meglehet festeni fehérre. *Lomtár pedig nincsen*, mely V. leírása szerint, éppen a *fő lépcső mellett lenne ha lenne!* Kár volt tehát a Könyv-szemle olvasóit tévedésekbe vinni!

Mekkora jóakarata van Varjunak a Batthyáni-könyvtár iránt? arról így beszél: „Legfőbb ohajtásom lett volna a kézirataink és inkuabulumainak kimerítő és kifogástalan katalógusát adni“ 17 lap; „Egy jobb, használatbóbb katalo-

5—6) A könyvtár összes helyiségei mind négyoszloptúak lévén nem lehet érteni, mit akar az író mondani. Nyilván „miacet quadrata rotundis“.

gus készítésére, idő bijján nem vállalkozhattam. 260 lap.)
Idő bijján?! Hát egyébbel mind rendben lett volna? Már elfeledte volna, amit munkája derekán hosszosan panaszott, hogy egy jó katalogus készítéséhez szükséges művekben, eszközökben itten Gyulafehérvárt teljes hiányt szenved?! Annyi szent és igaz, a Bathányi-könyvtárnak sem módja, sem oka nincsen, hogy egy Varjut pár hét alatt tudós bibliografussá átgurasson. De hogy bibliografikus jeles munkák a könyvtárban nem lenének; hogy Hain Repertorium bibliographicum-a is, (amint V. irásban, a Könyvszemlében is ki-birdette,) a Bathányi könyvtárban hiányoznak: erre a vak-merő állításra mint egykori könyvtárnok, csak annyit felelek, hogy Varju ezen téves állításokat, csak erősen álmas állapotban írhatta, rövid szakállára támaszkodva! (Pedig mint-hogy itt Gyulafehérvárt csak négy hétig jegyeztet, és jegyzeteinek eszázalásra több mint két esztendő állott rendelkezésre a nemzeti múzeumban Budapesten, hol minden forrás és segédművek bőségben megvannak, s a Könyvszemle is füzetekben csak minden három hónapban egyszer jelent meg: ebből minden értelmes ember láthatja, hogy Varju sem időhiányról, sem szakművek- és segédesszközök hiányáról beszélni jogosulva nincsen!) De ember kell a gátra! Azért a katalogus készítéséről talán kár volt ilyen kétértelmű ajánlatnak is, dicsekvésnek is vehető nyilatkozatot tenni a Könyvszemlében. Egyet azonban nem szabad felednie, azt t. i. hogy valamint régebbi időben a Bathányi-könyvtár a Toldy- és Pulszky Ferencnek tanácsával mindig élhetett, úgy most is, az erdélyi püspök ur tetszése szerint, bármikor bizalommal és sikerrel folyamodhatik a Fraknoi-Vilmosokhoz; s azért e nyílt levél írójának szerény véleménye szerint, a Bathányi-könyvtárban Varjunak nem akad sok munkája. Hiszen nálunk is, a nem csekély számú philosophiae és theologiae doktorok s akadémiákat végzett jeles papok és tanárok között is, mellett is, voltak is, lesznek is, akik a régiségtől megbarauult könyvtári signatúrákat kibetűzni, s egy kicsit diáklul irni is olvasni is tudni fognak!

Még adása vagyok az én ellenfelemnek a val is, hogy az én indexem „cseppet sem kimerítő” voltáról, s annak hibái is hiányos kiegészítésére „a helyszínen felvett jegyzetéről,” röviden megemlékezzem. Mi az a „cseppet sem kimerítő”? azt az én ellenfelem nem érti. De az egész világ úgy tudja, hogy egy könyvtárt sem néhány levéllel index-szel, sem pár lapnyi registrummal kimeríteni nem lehet. Mire jó tehát a „csepp”-ről beszélnie éppen akkor, midőn az ő 272 oldalos tanulmányának semmi mutatója sincsen?! Így csak az beszélhet, a ki az igazság és szeretet világos fogalmaival nem törődik, és másnak szemében keresi a szálkát, a magyiban nem látja a gerendát . . . ! Aztán mit jelenthetnek azok a „helyszínen felvett jegyzetek”? Egyebet nem jelenthetnek, mint azt, hogy éppen a könyvtár belsejében és éppen a kéziratok mellett dolgozott. Feltenni azt, hogy a könyvtár az összes kéziratokat, és leirt ós nyomtatványokat lefordította volna a dolgozó szobába, csak azért is lebetetlen, mert erre a könyvtárosnak, tanári és egyéb bokros teendői miatt érkezése absolute nincsen. S aztán az a dicseret, hogy a könyvtár vezetősége, az őrizetükre bízott kincseket a legnagyobb liberálitással bocsátotta rendelkezésére: kétségtelenné teszi, hogy előbbi feltétellem helyes. Hát ezen „liberalitást”, ezen „legnagyobb liberálitást” ami bárkit is, még Varjut is, csak nagy halára kötelezhette, én megróni képtelen is, illetéklen is vagyok. Olvaaván azonban Varju tanulmányában azon részleteket, amik a könyvtárról, a cédula-katalogusról, a readtelenségről, a fel nem található könyvekről, a rozoga lepusztokról, a festetlen állványokról . . . szólnak, és a liberálitás révén feldicsért könyvtári vezetőséget a világ előtt lerántják: hát ez az én szerény ítéletem szerint, oly világos és oly vastag hátdíllanság, ami pá-

7) Hát kérte-e erre valaki?!

„Summite materiam vestris qui scribitis aequam
 „Viribus, et pensate diu, quid ferre reeant?
 „Quid valeant humeri! . . . (Horatius)

ratlan a maga nemében. Mert ha Varju látott volna is valami rendtelenséget (amit én nem hiszek, fel sem teszek . . .) mint-hogy ő e könyvtárnak összes ügyeire teljesen illeték-
 len, és etelet, négy héten át nagy szeretettel és türelemmel fogadtott vendége, mondom, csak vendége vala — neki semmi szin alatt nem volt szabad a Magyar-Könyvszemlében úgy írni, mintha a menydörgő Jupiter füstfellegek közé helyezett „triposz-“an ülve ítélné eleveket és holtakat!

IX. Hogyan kell kezelni, hogyan kell őrizni egy ma-gán jellegű könyvtárt: azt meghatározni egyedül az van hit-
 vatva, aki a könyvtár birtokosa, s az őrzés és felügyelet jogát törvény szerint gyakorolja.

A Bathányi-könyvtárt illetőleg ezen hatóság az alapító levél szerint és több mint egyszázados gyakorlat szerint maga az erdélyi püspök.

Varju osztogat neki is tanácsot, hol és hogyan kellene a könyvtárban fűtött dolgozó szobákat készíteni, de ezt csak távolból tette: személyesen nem látogatta meg a püspököt, huzamos időn át való könyvtári munkálkodására nem kért engedelmet, nem kérte, hogy a drágább könyvekről és kéziratokról csinálhat-e leírást? vehet-e hasonmásokat? és a mi fő, kinyomathatja-e a könyvtári signatúrákat? Ez utóbbit még a könyvtár igazgatóságától sem kérte; hanem, miután bebocsátást nyert a könyvtárba, végzett mindent, még a signatúrák kinyomtatását is, a saját szakállára.

Hát ime, ez az, ami felvilágra szóló indiscretio és tü-
 hetetlen önkény a maga nemében. Hiba volna még akkor is, ha az én kis indexemet a leírásban soha egy szóval sem em-
 lítetté volna; s megvallova ezt lejjobbban tette volna; de hogy megemlegette az én indexemet, hogy szememre hányta az index signatura nélküli hiányosságát és megkísértette, megis-
 tette, hogy az én index-számom mellé a könyvtár signatu-
 ráit saját könyvében a 97-ik laptól a 271-ik lapig terjedőleg kinyomtatta: ezt a vakmerőséget nyugodtan minden ész-szerűen gondolkodó szakértőnek bírálatára bízom.

Ezen eljárása amivel én megelégedve sehoggy sem le-
 hetek, s amire felhatalmazást V. senkitől sem nyert: kény-
 szerített engem ezen nyílt levél megírására.

Varju, éles szemű körültekintéssel felelhetné, hogy egy-
 időben én magam is a Bathányi könyvtár kéziratárából sok
 signatúrát kinyomattam. Így például az 1888-ban Budapesten
 megjelent I. Rákóczi György és a Porta című okirat gyűj-
 ményben több mint nyolcvanszor kinyomattam a kéziratok
 signatúráit stb. Hát ez igaz. De igaz az is: „duo dum faci-
 unt idem, non est idem.” Mert azon gyűjteményben a signa-
 túrák kinyomtatása azon előzménnyel volt kapcsolatban, hogy
 maga az idézett okmány hiszen és teljesen ki lett nyomtatva,
 ami Varju könyvében egyetlen és egy kézirtattal sem történt.
 Aztán azon signatúrák kinyomtatásához nekem, éppen az
 előre bocsátott ténynél fogva, az erdélyi nagyméltóságu püspök
 úrtól engedelmem volt. Biztosan tudom, hogy Varjunak
 ilyen engedelmet nem adott senki.

Longum iter per praecepta breve et efficax per exempla.
 Tegyük fel, hogy Varju Elemérnek van Budapesten egy há-
 za, melyben különféle drága kincseket tart és őriztet, azo-
 kat vagyonjegyzékbe egybeírta, minden tárgynak kiren-
 deli a helyét, megadja ismertető jegyét, úgy hogy ezek
 alapján, nem csak az ő kincstárja, de akárki más irástudó
 a kincseket gyorsan megtalálhatja. Tegyük fel azt is, hogy
 egy tartományi városkában lakik és unatkozik valami írá-
 tudó Holló, akinek kedve jön a fővárosba feltráfolni és
 Varju kincseit megtekinteni. Varjuhoz el sem megy, pedig
 köztudomásu dolog, hogy honn van. De elmegy a kincstár-
 tóhoz, aki bebocsátja a házba, megmutogatja, (hogy ne
 mondjuk: a legnagyobb liberálitással rendelkezésére bocsátja
 . . .) a kincseket. Es Holló néhány nap alatt hű másolat-
 tokat csináltat, a drágább kincsekről fényképeket is vétel,
 leírja a kincseknek csak házi használatra szánt jegyeit, az
 ugynevezett signatúrákat, csak egy példányban, egylebre

magán-privát használatra, de hazatérében rájön, hogy ez a dolog talán többeket is érdekelhetne, s minthogy a kinyomatás költsége úgy *sem kerül neki egy fillérbe se*, annak az „ingyen dolgozó” nyomdának a segítségével saját magánjellegű tanulmányát, mire azon intézettől, *melynek igénytelen tagja, ha tagja, semmi küldetést, semmi ajánlást, semmi megbízást nem nyert és nem is nyerhetett*, néhány száz vagy néhány ezer példányban sokasítva közebe csátja és egy tisztelet példányt magának a *kincses ház magán-tulajdonosának és megküld a postán!*

Amit Varju mondana ennek a Hollónak, ugyan azt joga van mondani velem együtt minden értelmes embernek. Varju azon eljárásával szemben, melyet *hogy valósággal elkövetett*, kiadott saját munkája, a Gyulafehérvári Batthyáni-Könyvtár *tanust és bizonyít.*

Ez az én *nyíltan kifejezett erős okokra fektetett meggyőződésém!*

Tisztelt Szerkesztőség!

Nyílt levelem oddigi *szóvege* legyen tanum arra, hogy papi állásom komolyságának batása alatt sehol sem feledkeztem meg a szeretetről, melylyel minden felebarátom iránt, még ellenségem iránt is, isteni mesterem taotítása és példája szerint tartozom. Jó számdékom oda is irányult, hogy a Könyvszemle érdemes olvasó közönségét óvjam oly tévedésektől, melyekre semmi körülmények között sem volt és nem is lehet szükség. Azért Varju Elemér több irányu gáncsait híven felszámítva, az igazság és szeretet sérelme nélkül azokra megféleltem és legerősebb okaimat éppen az ő könyvéből merítettem. *Nem vettem mindent mérlegre s eszembe sem jutott benneni a könyvtárba és tanulmányát az általa leirt kódexekkel egybevetni.*

Fogadja tisztelt szerkesztő ur igaz tiszteletem nyilvánítását.

Gyula-Fehérvárt, 1902. januárius 14-én.

Beke Antal s. k.
székességi kanonok,
a Batthyáni-Könyvtárnak egy-
kori könyvtárnoka.

TANÍTÁSÜGY.

Az akarat nevelése.¹⁾

Egy érdekes és elolvasásra méltó könyvnek a címe „Az akarat nevelése”, a mely erről a tételtől sok jellemző dolgot mond el. Az a már régen elismert tétel a kiinduló pontja, hogy az *egyen értékét nem a tudás adja meg, hanem az erkölcs, mely tetteiben érvényesül* s melyet nagy nemzetek tanítómesterei mint pl. Rutkin, Carlyle hangoztattak. A tudással napjainkban nem lehet beérni, hanem a nevelésre kell fő-fő gondot fordítani; a jövő népiskolájának erkölcsi fegyelmzés lesz a feladata, a végcél pedig az erkölcsi fegyelmzés. „Vagy megtanuljuk ezt, vagy atomizálódik a társadalom. E célra újra elő kell szednünk a vallás s a tekintély eldobott fegyvereit; mert a tudomány vívmányai nem acélozzák a jellemet, s mert a konzervatív felfogás a jellem fejlődésének jobban kedvez.”

A társadalmi és állami tulkapások, elerőtlenedés, a kezdő szellem lankadása és a vállalkozó kedv megcsappanása az akaratnak általános meggyengülésére mutatnak. Ezek nemcsak a mi viszonyaink között tapasztalhatók, hanem a külföldi államokban is talán az egy Angliát kivéve. Az aka-

rat gyöngülésének tulajdoníthatói a köz- és magánéletnek két másik jelenségét is: a protekciókeresést és az érdekházasságot. De van az akarat gyöngülésének egy másik komolyabb természeti következménye is: az általános eladósodás, az elválások, az elzülések, öngyilkosságok és a megőrülések, a bűnesetek elszaporodása. Ezekkel szemben égető szükség az akarat, az ellenálló képesség, a jellem fejlesztése. Nálunk magyaroknál annál fontosabb, mert a nemzetnek mindegyikünk erőfokfejlesztésére szüksége van. „Nálunk ma az akaratérő s ezzel a jellem fejlesztése a nemzetre nézve életkérdés.” A magyarnak a nemzetiségek egyre erősödő erőfokfejlesztésével szemben a közélet és gazdaság minden egyes terén nagyobb mértékben kell helyet foglalnia, mint eddig; a politikus nemzetből munkás nemzeté kell változnia.

Az akarat javítása természetesen csak úgy képzelhető, ha feltesszük, hogy akaratunkkal rendelkezhetünk, az akaratot nevelhetjük. Irónk elveti a fatalizmus és determinizmus alkotta felfogását az akaratnak, noha a feltétlen szabad-akaratnak nem hisz, hanem azt vallja, hogy az emberi természet nem merev, szorvetlen tömeg, hanem folyton megújuló, minden újabb benyomásra reagáló élő szervezet, melyet veszelletett hajlamainak és dispositionainak megfigyelése és szabavétele mellett okos, türelmes és odaadó s önfeláldozásra kész nevelői eljárással lehet alakítani, csak elegendő idő legyen rá.

Nos hát ha az akarat szilárdítása nem csupán a véletlentől, körülményektől függ, hanem tudatos nevelő eljárással hatni lehet rá s irányítani ebbe vagy abba az irányba, melyek azok az eszközök és eljárásmodok, a melyektől ez a ráhatás függ? Minden közösség, u. m. a család, az iskola, társadalom, neveli az akaratot. A család nevel közszellemével, együttérzésével, mely minden egyes tag tevékenységének egy bizonyos színt ad. Olyan családban, melyben a felnöttek munkások, kötelességtudók, a kicsinyek már az utánzás erejénél fogva is szorgalmasakká és pontosakká fogynak válni. A gondos szülő jól ismervén a gyermek lelkét, még a kinövéseket is erényekké változtathatja át. A dacos, akaratos gyermekből ez által állhatatos, rendíthetetlen jellemű ember válik.

A kisdedecknél az akarat az *együttakarás* mezében fejlesztendő; a gyermek akarja azt, a mit a születe vagy gondozója vele együtt tesz. Csak később lesz tudatossá az akarat. Az önálló ítéletképesség kifejlődése előtt az akarat szempontjából a *tekintély* fő fontosságú tényező, melyet időuap előtt lerombolni megbocsáthatatlan hiba lenne. Később a gyermek meggyőződésből tesz mindent; itt azt kell célnak kitűzni, hogy a gyermek maga legyen a maga bírása s ítélje meg, hogy jól cselekedett-e egyik-másik esetben vagy rossz, korán rá kell szoktatni a gyermeket az engedelmessegre, illedelemre, rendre és tisztaságra. Mindebben rendkívüli eredményt érhetünk el a következetességgel, mely mellett a szigor csak másodrendű fontosságúnak mondható. Az oktatásnak is fontos szerepe van az akarat nevelésében, mert az *észfejlesztés* egyszersmind az akarat gyakorlása is. Fontos feladatuk van a jutalomnak és büntetésnek is, a melyben az igazságosság és higgadság legyenek vezetőink.

Az akarat nevelése az iskolában c. fejezetben azt hangoztatja szerzőnk, hogy az akarat nevelését az iskola épen olyan hatalmasan mozdítja elő, mint a család, a közös fegyelm-

¹⁾ Geöcze Sarolta: Az akarat nevelése. Népevelők Könyvtára 12. füz. Bpest. 1901. 143. l.

nek, egyenletes bánásmódnak és következetességnek az akaratra való jótékony hatása megbecsülhetetlen eredménye a közös nevelésnek. Első sorba tehető a gyermeki jellem fejlesztésében a tanító egyéniségének iránya. Ha a tanító bánásmódjával, illetudásával, a társalomban és magánéletben tanúsított viselkedés példénnyel tud lenni a gyermekcsereg előtt, nevelői működése ekkor igazán eredményes lesz a tanítványok jellemének szilárdításában.

Az egyes tárgyak egytől-egyig erősítik az akaratot, mert hiszen az az erőfeszítés, mely a legelemibb ismeretek elsajátításához is szükséges, éppen az akaratnak a legjobb gyakorlója. A nevelőre itt az a kötelesség hárul, hogy a csüggedező gyermek erőfeszítését támogassa, gyengébb növendékét segítse némi eredmények eléréséhez, különösen tért kell nyitni a tevékenységi ösztön kielégítésére és az önálló erőkifejtés nyilvánulására.

A különböző iskolafajoknak az akarat nevelése szempontjából különböző feladatuk van. A népiskolának az a kötelessége, hogy a növendékeit nevelje a való életre, szeretetese meg velük a házi és mezei munkát. A tanító „kivált a nagyobbak, az ismétlősök akaratára törekedjék hatni, bizalmukat megnyerve, hogy benne lássák tanácsadójukat, kinek szavában feltétlenül megbíznak. A néptanítónak minden erejét az akarat irányozására kell fordítania“. A középiskolától meg azt lehet várni, hogy a középiskolai tanulót, nemcsak kötelességérzetre, hanem felelősségérzetre kell nevelni, ellenálló erkölcsi bátorságot kell belé csepegtetni.

Mellőzük el a könyv három utolsó fejezetének ismertetését, melyek egyébiránt a *meglett ember akaratának neveléséről, a saját akaratunk fejlesztéséről és a női akarat irányáról* szólnak. Inkább nézzük meg, hogy a könyv fellejtett ismertetett vázlatában, minő kiválóan hangsúlyozott eszmékkel találkozunk. Geöcze S. nő léte éles bírálat tárgyává teszi a női életben lábrakapott visszaéléseket kivált azt, hogy napjainkban a tudós pályákra alkalmatlan nők is önállókká akarnak lenni s ezáltal kivonják magukat a családi élet kötelességei alól. Társadalmi életünkbe több önállóságot kívánna önteni, hogy a nemzet előtt álló feladatokat annál eredményesebben megfelelhessünk. Mindezeket az eszméket nemesebb irányoknak hódoló ujságaink basábjain sokszor hallottuk emlegetni. Egészen az újság ígéretével nem tudnak tehát reánk hatni, de mégis jól esik látnunk így egybegyűjtve, mert annak a bizonyosságát látjuk ebben, hogy nemzeti életünk jövőjének az iskolai élettől függő alapvetése mind általánosabb érvényű igazságnak kezd bizonyulni. A fellejtett kivált az iskolai életnek talán egyetlen kérdése sincs szó nélkül bagyva, a mennyiben az akarat nevelésével közelebbi vagy távolabbi összefüggésbe hozható. Sok kérdés új oldalról tárul szemünk elé, de a mi fő, a könyv gondolkozásra és a kérdések erősebb megvizsgálására ösztökél. Ezt tartom fő érdemének és ezért hívom fel rá a tanítástudomány munkásságainak figyelmét.

Péter Fános.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Imets F. Jákó kanonok, apáti bitüntetés.** Nem annyira a betegeskedő és szerény gondolkozású Imets kanonoknak, mint egyházmegyénk papságának obajtása

teljesült folyó március hó 18-án, midőn Püspök Urunk ő Méltósága a husvéti szent gyónását végzett központi- és hegyaljai kerületi papság és tanítói kar élén nevezett kanonok és kerületi főesperes urat lakásán üdvözölvén, azon hirrel lepte meg, hogy apostoli királyunk ő Felsége őt, tekintettel hosszas és sikeres tanügyi és lelkipásztori működésére, szent Mihály arkangyalról nevezett rudina-i címzetes apáttá nevezte ki. Ezen hir hallatára a jelenlevők élénk éljenzésbe törtek ki. A főpásztor meleg üdvözlését Imets, ki lábtöréssel balesetét 9 hét óta sanyli,* az asztalhoz támaszkodva megilletődve hallgatta s meghatottságtól remegő hangon mondott köszönetet a kegyelmes Főpásztor azon szokatlan és ritka kegyéért, melynél fogva ő jött a főesperes üdvözlétére, a midőn éppen neki kellett volna a kerület hódolatát bemutatnia; és a Főpásztor találékony szeretetéből kifolyólag éppen most közül vele egy örvendetes úrt, hogy ezáltal is a gyöngédkedőt vigasztalja és lelkét felemelje. Erre a gyöngéd Főpásztor a kitüntetett átkarolta, kit a jelenlevők is kitörő éljenzéssel ünnepeltek, s kiknek a könnyekig meghatott Imets eddig tapasztalt szeretetébe ajánlotta magát. Az üdvözlők közt volt Novák Ferenc kir. tanácsos polgármester is, a kit ezen s a következő napokon még az üdvözlők nagy száma követett. Magunk részéről a jelen alkalommal örömmel jegyezzük ide, hogy Imets F. Jákó, ki a középiskolai oktatás és nevelés ügyet nehéz átmeneti viszonyok közt 30 éven át pártatlan kitartással és eredményekkel szolgálta, a csiksomlyói gymnasiumot nyolc osztállyal kiegészítette, annak szellemi és anyagi tekintetben nívóját emelte, azt internatussal ellátatta, a ki emellett soha sem szűnt meg magát a lelkipásztori, tudományos és társadalmi pályákon előnyösön megkülönböztetni, s ki mint az erd. káptalan legidősebb tagja is több mint 10 év óta teljesít több irányban érdemes és közszolgálatot, mi az érdeklődő közönség figyelmét is nagy mértékben magára vonta, — ezen kitüntetést igazán megérdemelte. Örvend egyházmegyénk s öszintén gratulál e kitüntetéséhez, de örvendenek egyházmegyénken kívüli a kitüntetettnek nagyszámú ismerősei és barátai is. Még azt kívánjuk, hogy a jó Isten állítsa vissza minél előbb az új apát úrnak testi épségét s engedje, hogy közhasznú munkásságának, mely élete elemét képezi, még sokáig élhessen!

— **Az országos Pázmány-Egyesület római zarándoklata.** Az országos Pázmány-Egyesület a kath. birlapírók és művészek e társulata igen tekintélyes zarándoklatot vezetett a napokba Rómába a jubiláló szent atya elé. A zarándoklat élén irodalmi világunk ismert egyéniségei állottak és elmondhatjuk, hogy anyagiak tekintetében leszámítva a leszámítandókat ez a zarándoklat a legsikerültebbek közé tartozik. Szent Atyánk mint midig, úgy most is a legnagyobb szeretettel fogadta az ő kedves magyarjait. A fogadás a konzistorium-teremben folyt le, hol a zarándokok a mélyes szeretettől meghatottan — szokás ellenére — sirva és könyezve magyar egyházi énekeket énekeltek a Szent Atya kívánságára. Mintegy négy és fél napot töltött a zarándoklat az örök város falai között, a mennyiben az idő rövidsége engedte, részletesen megfigyelt mindent és ezek hatása alatt egy csodás világ emlékeit hozta haza mindegyik zarándok emlékeztél a jövőre. A zarándoklatban egyházmegyénkben részt vettek K ö n c z e i Benedek árvaszéki ülnök

* Hála a jó Istennek, ma holnap teljesen *fallábod.* Szerk.

Sepsi-Szent-Györgyről, Török Ferenc lelkész Csik-Szeredából, Dr. Wassylkievicz Viktor főgymnasiai tanár Csik-Somlyóról és Kopacz Gergely székesegyházi káplán mint Pázmány-Egyesületi rendes tag Gyulafehérvárról.

— **A magyar katolikus ifjúság római zárandokútja**, melyet a budapesti Szent-Imre-egyesület szervez nagyszertnek ígérkezik. Körülbelül 400 magyar ifju fogja bemutatni hódolatát húsvét napján a Szentatyának. A gyulafehérvári főgimnaziumból f. hó 24-én 11 tanuló indul útnak Dr. Fejér Gerő vallásánar vezetésével. A tanulók nevei: Ivánovics Béla, Száva Kristóf VIII. o. t., Oriás Nándor, Kolozi Márton, Schalát Géza VII. o. t. Borza Sándor VI. o. t. Orbán Elemér, Dudutz Zoltán V. o. t. Szporni Sándor III. o. t., Glückseel Reinhard, Szporni Károly II. o. t. A gyulafehérvári csoportnál megy azonkívül dr. Fejér Mihály csikmegyei ügyvéd, idsb. Glückseel Reinhard abrúdbányai nagykereskedő és Oriás György helybeli iparos. A zárandokok Budapestről f. hó 25-én délután indulnak el Fiume felé s április 2-án reggel érkeznek vissza a fővárosba. Ifjaink nevében legyen hála ezért is kegyelmes főpásztorunknak és azon kegyes jótévedőknek — elsősorban nsgos A n d r á s i J á n o s nagyváradi apátkanonok uraknak —, kik ifjainknak ezen zárandoklátat anyagi áldozataikkal elősegítették.

— **Oltáregyenületi ügyek.** Petrozsényben az új egylet nagy lelkesedés között megalakult. Tagjainak száma 188. A szentségimádást minden hó első vasárnapján tartják, amikor délután az Oltáriszentséget nagy ünnepélyesség között a főoltárról a szt.-Sziv oltárra viszik s ott mondják el a szt.-Sziv litániát. A szentség előtt fehérruhás lányok mennek égő gyertyával.

G. y. - S z á r h e g y r ő l í r j á k: „az egylet jótékony erejét érezzük minden tekintetben. A tagok buzgó elnöke vezetése alatt sokat fáradoznak a ruhák javítása, tisztántartása körül, s egyes apró darabok elkészítésére is áldoznak; sőt értékesebb dolgok beszerzésére is gondolnak“.

Az **intentiókkal való szédelgés** netovábbja: Fratelli Deisinger cég hirdeti Fiuméből és Triestből a legjobb minőségű kávéit, a hirdetés végén dült betűkkel szóról-szóra az áll: „a főtisztelendő plébános és káplán uraknak kívánatára intenciókra is küldi“.

Alvincen f. hó 16-án alakult meg az oltáregylet; az imádási első vasárnapot húsvét után készílnék megtartani nagy ünnepséggel. Tagjainak száma 70.

Csik-Szeredán — mint halljuk — szintén van már új egyesület, a tagok száma 461. A jegyzőkönyvet még nem kaptak meg. Amegalakulás jegyzőkönyvének egyik példánya püspök urhoz, a másik a központi igazgatósághoz küldendő és a névsorral együtt; más eljárás megnehezíti az ügyek folyását.

Torjáról 21 új tagot jelentettek be.

Egy tokajvidéki lelkiismeretes bortermelő következő levelet küldött szét:

„Itt a Tokaj-hegylai vidéken bortermelők között vitatkozás tárgyát képezi, hogy milyen bor adható el „misebor“ címen, sőt van egy plébános, a ki még kénezzett bort is használ a szent miséhez, kegyeskedők nekem a következő pontokra felvilágosítást adni:

1-ör. Irás szerint minőnek kell lenni a misebornak s minő egyházi rendelet (és kitől) szabályozza ezt?

2-ör. Kénezzett vagy derített bort, a melyből valami mégis csak marad a borban, lehet-e misebornak eladni?

3-ör. Két tiszta természetes bor, a mely külön-külön a szt. miséhez megfelel, ha mással összekevertetik, elveszti-e ez által tiszta természetes voltát? Egyesek itt úgy vélekednek, hogy az ilyen bor miséhez nem használható — indokolni ezt physikailag nem igen lehet, mert két természetes bor összekeverve is csak természetes marad.

Válasz: 1. pontra: A misebornak érett szőlőből sajtol és természetes módon erjedt bornak kell lenni.

Az ide vonatkozó szabályok a misekönyv elején találhatók, elvi jelentőségű határozatok pedig a S. Rituum Congregationnak egyes esetekre vonatkozó döntvényeiben vannak.

2. p. Az a kis kénezzés (Einschlagot adni a bornak) éppen semmit sem változtat a boron, és ha talán valami huzódások is a kénflutból a borba, bátran használható az oltárnál is. Nagyobb mérvben alkalmazva nem volna illő, de meg — kivált éhombra bántó lehet, bajt, esetleg hányást okozhat s nem oda való.

3. p. Tokajtól a pécsi mecekig összeházashatnak minden bort, ez mindig természetes tisztább bor marad, és azért csak más anyag ne járjon hozzá, épp oly jól használható mint a tokaji vagy egyéb tisztán, magányosan.

Többek felszólítására újból közlöm az egyleti bucsukat: Az egyesület tagjai által nyerendő bucsuk. 1. Minden társulati tag azon hó valamelyik napján, a melyben a társulatba lépett, teljes bucsút nyer, ha töredelmes gyónás és áldozás után a Szentatya szándékára imádkozik.

2. Minden tag ugyanezen föltételek alatt teljes bucsút nyer Urnapján vagy annak nyolcada alatt akármely napon.

3. Ugyanezen föltételek alatt teljes bucsút nyer minden tag minden hó első csütörtökén.

4. A hó valamelyik napján, melyet kiki tetszése szerint választhat, szintén azon föltételek alatt teljes bucsút nyer.

5. Ha társulati tag halála óráján Jézus legszebb nevét őszinte búnbánattal hívja segítségül, ha mindjárt csak szívből is, ha ez szájjal nem történhetné, teljes bucsuban részesül.

6. Teljes bucsuban részesül minden tag, ki töredelmes gyónás és áldozás után bármely templomban a legfőlségebb Oltáriszentséget meglátogatja, hol ez el is van zárva a tabernakulumban és e föltt a Szentatya szándékára imádkozik és pedig a következő napokon:

Boldogasszony szeplőtlen fogantatásának ünnepén (december 8-án), Kisasszony napján, vagyis a bold. Szüz születése ünnepén (szeptember 8-án); Gyümölcsoltó-Boldogasszony napján vagyis Boldogasszony hirdetése ünnepén (március 25-én) Gyertyaszentelő-Boldogasszony napján vagyis Mária tisztulása; ünnepén (február 2-án); és Nagy-Boldogasszony napján, vagyis Mária fölvételének ünnepén (augusztus 15-én); Mindenszentek (november 1-én); Halottak (napján november 2-án); szent-József (március 19-én); Péter és Pál apostolok (június 29-én); Keresztelő Szent János (június 24-én); és Szent János apostol és evangelista ünnepén (december 27-én).

7. A bold Szüz és szent apostolok minden ünnepén a szent gyónás és áldozáshoz való járulás és a legfőlségebb Oltáriszentség látogatása után 7 évi és 7 negyvenedi bucsút nyer minden tag.

8. A 6 és 7 alatt elsorolt bucsukat azon tagok is elnyerik, kik a legfőlségebb Oltáriszentség látogatása helyett a szent gyónás és áldozás után az Oltári Titok tiszteltetésére 5 Miatyánkot, 5 Üdvözetlet és 5 Dicsőség az Atyának stb-ít és még e föltt a Szentatya szándékára egy Miatyánkot, egy Üdvözetlet és egy Dicsőség az Atyának stb. végeznek.

9. Minden tag naponként minden jó cselekedeteért 69 napi bucsút nyer.

Ennyi alkalom nyílik a társulat tagjainak bucsunyerésre, mit a hívő és szerető szív kétség kívül megbecsülhetetlen kincsnek tartand.

Az Oltáriszentségre vonatkozó történetek a missionáriusok leveleiből: Azután előhozom kis oltárommat, felállítom a legszebb helyen (a norvégiai hőmezőkbe ásozt egyik kunyhóban) és — misézem. Istene! Az a kis kunyhó — kápolnává lesz s ez egyszerű szurto emberek közé lesz áll az Ur Jézus, hogy köztük legyen, aztán pedig szívükbe is bevonuljon, lelktükben is lakást vegyen a leg-

méltóságosabb Oltárszentségben. Oh azt én le nem irhatom, mily öröm tölti el szegény szívemet, a mikor e térdelő alakokat látom az oltár körül, a mint földig meghajolva imádják az ostya és bor színében jelenlevő Ur Jézust, a mint könybe oltáradt szemekkel szívükbe fogadják. Oh ez a kis kunyhó elveszti minden zordságát, egy darabka ég az már, a hol angyalok járnak láthatatlanul.

Különösen szép és megható volt a befejező ájtatosság az itambéi lelkigyakorlatkor, melyen körülbelül 10000 hívő vett részt, kik égő gyertyával kísérték a legméltóságosabb Oltárszentségben diadalmenetet tartó Ur Jézust! Mily öröme lehetett benne!

Sehol a világon — írja egy hírdető Mexicóból — oly nagy ünnepélyességet nem tapasztaltam, annyi áhitatot nem láttam, ha a legméltóságosabb Oltári szentséget beteghez viszik, mint épen Mexikóban. Itt az a szokás, hogy az előkelőbbek a hét bizonyos napjaik egymás között felváltva hintóikat a pap rendelkezésére bocsátják, hogy a betegeket látogassa s a legszentebb úti elédelt nekik megvigye. A pap ilyenkor külön egyházi ruhát ölt magára fehér selyemből szép bünzésekkel, melynek legelő végeivel a szentségtartót befűdi. Ezüst lámpát vivő ministransok kísérik őt, kik eszegettyükkel figyelmeztetik a járó-kelőket a közöttük elvonuló Ur Jézusra. S a mexikóiak jól értik e figyelmeztetést. Bárhol találkoznak is a szentséget vivő pappal, bármit is tárgyenek, — azonnal leborulnak, leveszik kalapjukat és melyen meghajolva üdvözlök a lelkek királyát, a kis ostya leple alatt jelenlevő Ur Jézust.

A beteg háznál pedig ez a nap valóságos ünnep számba megy. A szolgasereg korán kel olyankor és tisztára süpri törli a ház minden zugát. A beteg szobát pedig virágokkal díszítik fel, mintha lakodalmat ülnének. A ház kapuja elé pálmákat és egyéb nagyobb növényeket állítanak, szünyegeket teritenek fel, virágokat szórnak rá.

Mikor mindezzel elkészültek, legjobb ruhájokat veszik magokra és a kapu elé állanak az Ur Jézust várandók. Mikor már közeledik a hintó, mindnyájan leborulnak és úgy fogadják az Urak Urát. De megis van az Isten áldása! Egy utazó azt írja, hogy sehol oly boldog népre nem akadt, mint éppen Mexikóban.

— **A pálinkázás ellen.** (Beküldetett.) Látna azt hogy mennyire elharapódzott jobb sorsra érdemes szegény székely néplünk között a koresmázás átkos szenvedélye, s tapasztalva, hogy napról-napra mint szedi áldozatait az alkoholt; melytől sem a szépen kérő, sem a keményen dorgáló szó, sem a tiltott idő nem képes elszakítani őket, meg a legnagyobb szegénység sem: barátságos kéréssel járultam a sz.-udvarhelyi járás általánosan ismert jóindulatú főszolgabírójához Dr. Demeter Lőrinczhez, ki kérésre községek elüljáróságának az alább — a községek nevének elhagyásával — szószertint között — azt hiszem pártatlanul álló — rendeletet adta ki.

„Sz. 1050—902

szb.

Tekintetes Kjegyző Urnak.

N.

Utánítom Kjegyző urat, hogy N. és N. községekbe a koresmárosoknak vétiv ellenében hirdesse ki, hogy vasárnap és ünnepnapokon reggeli 9 órától d. n. 4 óráig a koresmát

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: **Zlamál Ágost.**
Szerkesztőtársak: **Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.

nyitva tartani nem, s egyáltalán ezen idő alatt zárt ajtó mellett, azonnali felhasználás végett sem lehet italt adni.

Ezen rendeletem ellen vétők szigorúan fognak büntetelni.

Jegyző urnak s ugy az elüljáróságnak kötelességivé tezem, hogy ezen rendeletet betartását elleuőrizzék s az ez ellen vétőket minden esetben hozzám jelentésk be; megjegyzvén, hogy az ellenőrzés gyakorlására a csendőrséget is utasítottam.

Székelyudvarhely, 1902. február hó 25-én.

Demeter Lőrinc m. p.
főszolgabíró.

Szomoruan tapasztaljuk, hogy fehér holló számba megy ma napság az olyan közigazgatási tisztviselő, ki a szegény népnek nemcsak hatalmát kibaszáló ura, hanem jóakaró atyja is, ki nemcsak nem gördit akadályokat a nép anyagi és erkölcsi jólétén munkálkodók útjába, hanem arra maga is szivesen nyújt segílyt és arra alantós közegeit is útásítja. Ilyen embernek ismerem Demeter Lőrincet, ily sok oldatú jóindulatot tapasztaltunk a közel multban — remélhetőleg jövőben is így lesz — az ő részéről minden ügyeinkben. Igen jól esik ezt konstatálni a mai nehéz időkben! Ő az unitárius pap fiú, a püspök járás után „pápastának“ nevezett főszolgabíró, ő a mi emberünk s épen azért hiszem, hogy feentti rendeletét kérésünkre egész járására ki fogja terjeszteni s azt mint nekem ígerte — ismert erélyével majd végre is hajtja.

Lesőhegyi.

P á l y á z a t.

— A *petrozsényi* róm. kath. megürlt kántori állásra ezennel pályázat hirdettetik.

A megválasztott kántornak kötelessége az egyházmegyében teljesített szokott kántori teendőket a plébános utasítása szerint való pontos végzése, templomi énekkar és zenés misék vezetése, továbbá a helybeli iskolákban az egyházi énekek heti 6 órában való tanítása; javadalma: az egy évi próbaidő alatt: 1000 K. (egyezer korona) fix fizetés havi utólagos részletekben, 200 K. (kettőszáz korona) évnegyedenkénti részletekben előlegesen fizetett lakbér és szabályszerű stóla illetmény mintegy 250 K. (kettőszázötven korona), véglegesítés után: évi 1200 K. (egyezerkettő száz korona) fizetés havi utólagos részletekben, 300 K. (háromszáz korona) lakbér előleges negyedévi részletekben és szabályszerű stóla körülbelül 250 K. (kettőszázötven korona). Arra alkalmas egyének mellék keresetre is lehet kilátása. Pályázhatnak mindazon fedhetlen józan életű kántorok, kik rendes kántori oklevéllel bírnak. Pályázni kívánók kérvényüket f. é. április hó 15-ig a róm. kath. plébánia-hivatalhoz küldjék be. Később érkezett pályázatok figyelembe nem vétetnek. Pályázók a zene- és énekpróba megtartásának idejéről 8 nap előtt értesítennek.

Petrozsény, 1902. márczius hó 10-én.

Gr. Tolnai Samu,
gondnoksági elnök.

Mrász János,
egyh. gondnok.